

COVID-19’UN DÜNYA VE TÜRKİYE TEDARİK ZİNCİRİ ÜZERİNE ETKİLERİ

Cüneyt ÇATUK* **Kadir AYDIN****

Öz

COVID-19 salgını ilk olarak 31 Aralık 2019 tarihinde Çin hükümetinin Dünya Sağlık Örgütüne bildirmesiyle kamuoyunun gündemine geldi, Küresel olarak 3,4 milyondan fazla teyit edilmiş vaka ve 86 binden fazla ölüm vakasına neden oldu (5 Mayıs 2020 itibarıyla). Covid-19 dünya ekonomisini etkilediğinden dolayı küresel bir konu haline gelmiştir. Bu çalışma mevcut raporları kullanarak salgının Dünya ekonomisine ve Türkiye’nin tedarik zincirine etkisini analiz eden bir inceleme makalesidir. Sonuç olarak Salgının diğer ülke ekonomileri gibi Türkiye ekonomisini de kötü yönde etkileyeceği ama Türkiye virüsün yayılmasını kısa vadede engelleyebilirse tedarik zincirinde yaşanan aksaklıkları doğru stratejiler kullanarak fırsata çevirebileceği sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Covid-19, Tedarik zinciri, pandemi

* Dr. Öğr. Üyesi. Şırnak Üniversitesi, Silopi MYO, Yönetim ve Organizasyon Bölümü, c.catuk@sirnak.edu.tr.

** Arş. Gör. Dr. Adiyaman Üniversitesi, İİBF, Kamu Yönetim Bölümü, kaydin@adiyaman.edu.tr

THE EFFECT OF COVID-19 ON WORLD AND TURKEY'S SUPPLY CHAIN

Abstract

The COVID-19 outbreak first came to the public agenda of the Chinese government reported to the World Health Organization on 31 December 2019, causing more than 3.4 million confirmed cases and more than 86 thousand deaths globally (5 May 2020). Covid-19 is becoming a global issue since it affects the world economy. Turkey's economy is based on a review article that analyzes the supply chain and Turkey.

As a result, it was concluded that the outbreak would affect the Turkish economy as badly as other countries ' economies, but if Turkey could prevent the spread of the virus in the short term, it could turn supply chain disruptions into opportunities using the right strategies.

Keywords: Covid-19, supply chain, pandemic.

1. GİRİŞ

İlk olarak Çin'in Wuhan kentinde ortaya çıkan ve son dönemde tüm dünyaya yayılan Covid-19 (Koronavirüs) salgını uluslararası piyasalardaki baskı ve bütün ülkelerdeki yüksek vaka sayıları ve ölüm oranlarıyla tüm dünyada derin bir endişe yaratıyor. Salgınının dünya çapında ekonomik dalgalanmalara sebep olması, ülkelerin acil önlemler almasına neden oldu.

COVID-19 vakalarının en çok görüldüğü ülkeler arasında Çin, Fransa, Birleşik Krallık, Japonya, Amerika Birleşik Devletleri ve Almanya bulunmaktadır. Bu ülkelerin Dünya'nın Gayri Safi Yurtiçi Hasılatının %57'sini, üretiminin %63'ünü ihracatının %38 oluşturmak taktadır. Bu ülkelerde yaşanan arz kesintileri ve talep şokları küresel anlamda tepkilere neden olacaktır. Altı ülkede yaşanacak olan talep daralması, dünya ticaretini önemli ölçüde yavaşlayacaktır. Küresel devler uluslararası tedarik zincirinin merkezinde yer almalarından dolayı,

birbirlerine ve üçüncü ülkelere önemli girdi sağlamaktadır. Küresel tedarik zincirlerini ciddi boyutlarda etkileyen korona virüs salgını, tedarik zincirlerinde sebep olduğu aksaklıklar sebebiyle ülke ekonomilerini birçok yönden olumsuz etkilemiştir.

Dünya genelinde Covid-19 yayılması kademeli olarak büyük ekonomik depresyona neden olacaktır. Seyahatlerin azalmasından dolayı Havayolu ve turizm ilk etkilenecek sektörler arasında yer almaktadır. Tüketime azalması ise üretim sektöründe zararlara ve iflaslara neden olacaktır. Bunun sonucunda işsizlik oranı artacaktır. Hükümetlerinde yatırımların artması ve iç harcamaların yükselmesi için faiz oranlarını düşürmeleri gerekecektir. Küresel dünyanın etkisiyle dünya genelinde azalan talep domino etkisiyle ülke ekonomilerinin birbirinden etkilenmesine de neden olacaktır (Dünya Bankası, 2018). 2013 Dünya Bankası tarafından yayınlanan raporda göre şiddetli bir salgının küresel bir savaşa eş değer etki yaratacağını belirtmiştir. Birleşmiş Milletler Ticaret konferansında Covid-19 2 trilyon dolara yakın etkisi olacağı belirtilmiştir (Birleşmiş Milletler Konferansı, 2020).

Bu bağlamda bu çalışma Dünya ve Türkiye açıklanan verileri temel alarak değerlendirme yaparak pandeminin Türkiye'nin tedarik zinciri üzerine etkisini incelemeyi amaçlamıştır.

2. Dünya Üzerindeki Etkisi

21. yy. ile birlik de tüm dünya ekonomileri birbirine bağımlı hale gelmiştir. Küreselleşmenin etkisiyle dünyanın herhangi bir ülkesinde oluşacak olumsuz bir etkinin diğer ülkelerin kayıtsız kalmaları imkânsızdır. Pandemi oluşturan COVID-19 salgını tüm dünyayı ekonomik ve psikolojik olarak etkilemektedir. Özellikle üretim ve tüketim alanlarını olumsuz etki yapmaktadır. Buda tüm dünyada arz-talep şoku oluşturmaktadır. COVID-19 arz şoku aynı zamanda talep şokudur. Her

iki husus da uluslararası mal ve hizmet ticaretini etkileyecektir (Baldwin and Tomiura, 2020). COVID-19 vakalarının en çok görüldüğü ülkeler arasında Çin, Fransa, Birleşik Krallık, Japonya, Amerika Birleşik Devletleri ve Almanya bulunmaktadır. Tablo:1 incelendiğinde, bu ülkelerin Dünya'nın Gayri Safi Yurtiçi Hasılatının %57'sini, üretiminin %63'ünü ihracatının %38 oluşturmakta olduğu görülecektir. Bu ülkelerde yaşanan arz kesintileri ve talep şokları küresel anlamda tepkilere neden olacaktır. Altı ülkede yaşanacak olan talep daralması, dünya ticaretini önemli ölçüde yavaşlayacaktır. Küresel devler uluslararası tedarik zincirinin merkezinde yer almalarından dolayı, birbirlerine ve üçüncü ülkelere önemli girdi sağlamaktadır. Örneğin Çin'de üretilen endüstriyel parçalar ve bileşenler, dünyada çoğu ülkenin üretim süreci için önem arz etmektedir. Yaşanacak olan arz şokunun ciddi bir ekonomik krize neden olacaktır. Dünya ekonomisini etkileyen 2008 yılındaki krizin meydana gelmesinin temel sebebi de arz şoku olduğu görülmektedir (Bems et al. 2010, Yi 2009, Alessandria et al. 2010, Altomonte et al. 2012).

Tablo 1. Büyük Ekonomiler ve COVID-19 (06 Mayıs 2020 tarihinde güncellendi)

	<i>Gayri safi yurtiçi hasılat</i>	<i>Üretim</i>	<i>İhracat</i>	<i>COVID-19 vaka yüzdeliği</i>
Amerika	24%	16%	8%	32,80%
Çin	16%	29%	13%	0,2%
Japonya	6%	8%	4%	0,04%
Almanya	5%	6%	8%	0,5%
Birleşik krallık	3%	2%	2%	0,5%
Fransa	3%	2%	3%	0,4%
Toplam	57%	63%	38%	34,44%

Ekonomist dergisinde yayınlanan makalede birçok elektronik bileşen için alternatif kaynakların eksikliği ile elektronik endüstrisinin kırılganlığına işaret etti (www.economist.com, 2020). Amerika ithalatının %25 fazlasını ve bilgisayar ve Elektronik ürün ithalatının %50'sinden fazlasını Çin, Güney Kore ve Japonya oluşturmaktadır (Baldwin R. Tomiura E.: 2020). John Kernan (2020) yayınladığı makalesinde giyim ve ayakkabı şirketlerinin özellikle Doğu Asya tedarik kesintilerine karşı savunmasız olduğunu belirtti.

Otomobil sektörü, özellikle Doğu Asya'da, uluslararası tedarik zincirlerindeki kopmalar nedeniyle önemli ölçüde sorunlara neden olmuştur. Örneğin, Çin'den gelen parça sıkıntısı Koreli otomobil üreticisi Hyundai'yi Kore'deki tüm araba tesislerini kapatmaya zorladı. Japonya firması Nissan geçici olarak Japonya'da bir fabrikasını kapattı. Şok Avrupa 'da aksamalara neden oldu. Fiat-Chrysler kısa süre önce Avrupa fabrikalarından birinde üretimi durdurabileceği konusunda uyardı. İngiltere merkezli bir otomobil şirketi olan Jaguar Land Rover, Şubat ayının sonundan itibaren parçaların bitebileceğini açıkladı (www.economist.com, 2020). İktisadi İş Birliği ve Gelişme Teşkilatı tarafında yayınlanan Katma değerli veri tabanı tablosu sayesinde ülkelerin uluslararası tedarik zinciri bağlantılarını analiz edebiliyoruz. Tablo:2'de ülkelerin tedarik zinciri konusunda birbirlerine bağımlılığı gösterilmektedir. Tablo her ulusun doğrudan ve dolaylı olarak yaptığı alımların kaynağını göstermektedir. Çin Amerika'ya üç farklı yoldan ihracat yapabilir. Birincisi doğrudan üretilen ürünlerin ihracatını yapabilir. İkincisi, Amerika sanayisinde üretilen nihai mallar için ara mal ihracatı yapabilir. Son olarak da üçüncü bir ülkede üretilen malların ihracatı yapılabilir. Örnek olarak, Meksika Amerika'ya gönderdiği araçların motorunu Çin'den yapabilir. Tablo:2 verilen örnekteki hesaplamaların sonucudur. Yani ülkelerin doğrudan ve dolaylı olarak yaptığı ithalatların sonucudur. Tablodan çıkarılacak en önemli sonuç, Amerika, Japonya, Almanya

ve Çin'in tüm büyük ulusların harcamalarında büyük önem taşıdığını göstermektedir. Listenen tüm ülkelerde Çin'in katma değeri %3'den az olmamaktadır. Tablodan çıkarılacak bir başka önemli sonuç ise, Kuzey Amerika bölgesinde Amerika'nın özellikle Kanada ve Meksika'nın ana tedarikçisi olduğunu, Çin ve Japonya'nın Doğu Asya'daki ülkelerin ana tedarikçisi olduğu sonucuna varılmıştır. Avrupa'da ise Başta Almanya olmak üzere İngiltere, Fransa ve İtalya'nın önemli tedarikçileri olduğunu göstermektedir (Baldwin R. Tomiura E.: 2020).

Tablo:2 Ülkelerin Doğrudan Ve Dolaylı Olarak Yapmış Olduğu İthalatlar

	USA	CAN	MEX	DEU	GBR	FRA	ITA	ESP	TUR	NLD	CHE	CHN	JPN	IND	KOR	AUS	IDN	BRA
USA		39%	24%	5%	11%	10%	5%	5%	7%	11%	11%	6%	8%	4%	8%	10%	3%	8%
CAN	4%		1%															
MEX	5%	5%																1%
DEU	5%	4%	3%		19%	20%	14%	15%	15%	20%	25%	4%	2%	2%	6%	8%	2%	2%
GBR	1%	2%		3%		4%	3%	4%	4%	4%	8%	1%		1%	1%	3%		
FRA	1%	1%		6%	5%		5%	10%	6%	5%	5%	1%			2%	1%	1%	1%
ITA	1%	1%		2%	3%	4%		4%	3%	2%	6%					1%		1%
ESP				2%	5%	7%	4%		4%	3%	3%					1%		
TUR				1%	2%	2%	2%	2%		1%								
NLD					1%	1%					1%							1%
CHE																		
CHN	7%	7%	7%	3%	4%	4%	4%	4%	5%	5%	6%		6%	9%	12%	9%	7%	7%
JPN	6%	4%	4%	2%	3%	3%	2%	2%	2%	3%	3%	3%		2%	8%	16%	8%	2%
IND			1%						1%		1%							
KOR	3%	3%	2%		3%	1%	3%	1%	3%	1%	1%	2%	1%	3%		7%	2%	2%
AUS																1%		
IDN																1%		
BRA			1%															

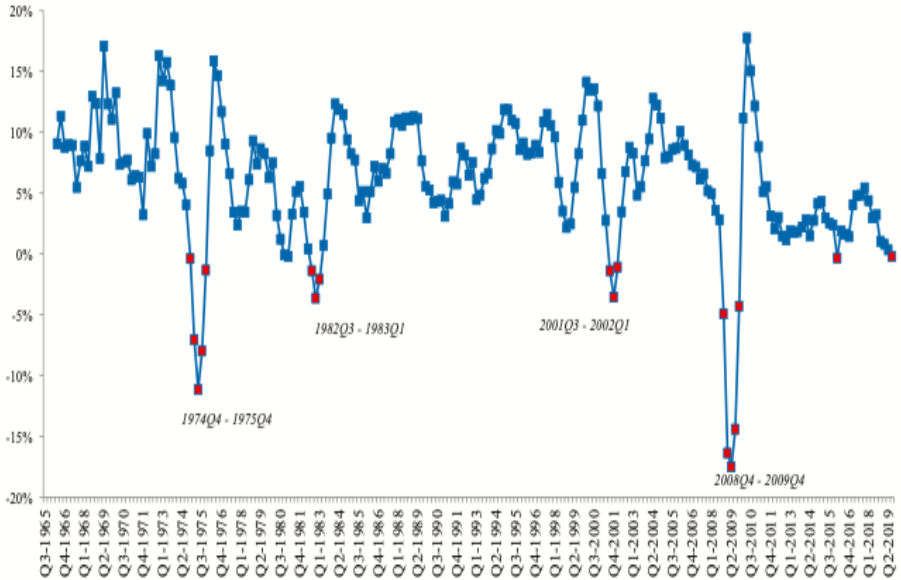
Kaynak: İktisadi İşbirliği ve Gelişme Teşkilatı, 2020.

Note: USA = US, CAN = Canada, MEX = Mexico, DEU = Germany, GBR = UK, FRA = France, ITA = Italy, ESP = Spain, TUR = Turkey, NLD = Netherlands, CHE =

Switzerland, CHN = China, JPN = Japan, IND = India, KOR = Korea, AUS = Australia, IDN = Indonesia, BRA = Brazil.

3. Dünyada Yaşanan Küresel Şoklardan Alınan Dersler

2008'in üçüncü çeyreği ile 2009'un ikinci çeyreği arasında gerçekleşen Küresel Kriz Büyük Ticaret Çöküşü olarak bilinmektedir. Büyük Buhrandan bu yana gerçekleşen en sert düşüş olarak tarihte yerini aldı.

Şekil: 3 1965-2019 Yılları Arasında Dünya İthalat Hacmi

Kaynak: Dünya Ticaret Örgütü, 2020.

II. Dünya savaşından sonra küresel ticaret birkaç kez düşüş yaşadı. Şekil:3'te görüleceği üzere, 1974-1975 yıllarında petrol şoku durgunluğu, 1982 latin

amerika dış borç şoku, 2001-2002 Tech Wreck resesyonu ve 2008-2009 yılları arasında yaşanan Mortgage krizi olmak üzere dört büyük durgunluk yaşadı.

Crowley ve Luo (2011) Büyük Buhranda yaşanan ekonomik krizi ana nedenleri aşağıdaki gibi sıralamıştır;

1. İthal ürünlerde olmak üzere talepte yaşanan daralma
2. Ticaret finansmanında yaşanan zorluklar
3. Yükselen ticaret engelleri

Yapılan bir başka çalışmada ise, Büyük Buhranda Çöküşün talep yönünde yaşanan daralma nedeniyle kaynakladığı sonucuna varılmış (Eaton et al. 2009, Bénassy-Quéré et al. 2009, Levchenko et al. 2009).

Ekonomik krizlerde yaşanan durgunluk en çok üreticileri etkilmektedir (Zavacka 2012). Nihai mallara olan düşüş tedarik zincirindeki her halkanın stoklarında bulunan ürünlerin tüketilmesine neden olmakla birlikte talepte düşüşe neden olmaktadır bunun sonucunda krizin etkisini artırmaktadır.

Bems, Johnson ve Ki (2010) 2008-2009 krizinde AB ve ABD ülkelerinde yaşanan talep düşüşün %20-%30 oranında Asya ve Avrupa da gelişmekte olan ülkeler tarafından karşılandığı sonucuna varmıştır.

4. Covid-19 Türkiye Tedarik Zinciri Üzerine Etkileri

Dünyada ilk COVID-19 vakası 2019 Aralık ayında ortaya çıkmasına rağmen Türkiye 11 Mart 2020 tarihine kadar virüsü kendinden uzak tutabilmeyi başarmıştır. Türkiye'de ilk vaka tespit edilmeden önce Ekonomik Kalkınma ve İş Birliği Örgütü Kasım 2019 tarihinde yayınlanan raporunda 2020 Türkiye büyüme tahminini %1,6'dan %2,7'e revize etti (www.bloomberght.com, 2020). 2 Mart 2020 tarihinde Ekonomik Kalkınma ve İş Birliği Örgütü 'Korona virüsü: Dünya ekonomisi risk altında' adlı ikinci raporunda ise Türkiye 2020 tahmini büyüme rakamlarını %-0,3 olarak revize etti (www.oecd-ilibrary.org, 2020). Rapor da

ayrıca Gelişmekte olan birçok piyasa ekonomisinde kademeli, mütevazı da olsa bir toparlanma 2020-21 için öngörülmüştür, ancak bu toparlanmanın kapsamı belirsiz olduğunu, Çin'deki yavaşlamanın Meksika ve Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde iyi odaklanmış politika önlemleriyle fırsata çevrilebileceği belirtilmiştir. Türkiye Küresel salgından önce tekstil, mobilya, demir çelik ve gıda gibi bazı sektörlerde turizm patlaması ve küresel talep değişimini bekliyordu. Ancak, pandemik ülke çapında ve tüm dünyaya yayıldığı için bu tahminler en azından kısa vadede gerçekleşmeyecek.

Taymaz (2020), 2017 yılı verilerini kullanarak hazırladığı raporda, Kısıtlanan sektörde 7,3 milyon kişi çalıştığı ve 204 milyar dolarlık katma değer yaratıldığını, Covid-19 tedbirlerinin 2017 yılında uygulanmış olsaydı 3,4 milyon kişinin işsiz kalacağı sonuca varmıştır. Ayrıca Kısıtlanan sektörde çalışanlarda yaşanacak olan talep düşüklüğü sonucu diğer sektörlerde 3,3 milyon kişinin daha işsiz kalacağını ve işsizlik oranının %28 çıkacağını belirtiyor.

Belirsizlik yabancı yatırımcıların ülkemize gelmelerini etkileyen önemli bir faktördür. Türkiye'nin ekonomik endeksi şubat ayında 97,5 iken Mart ayında 91,8 geriledi, Nisan ayında ise 44,1 oranında azalarak 51,3 değerine düştü (TUİK, 2020). Türkiye Merkez Bankası finansal yapıyı desteklemek için faiz oranlarını Mart ayında %10,75'den %9,75'e indirmiş, nisan ayında bu oran %8,75 olarak revize edilmiş, Mayıs ayında ise alınan son karar ile %8,25 düşürülmüştür (TCMB, 2020). Türkiye 18 Mart 2020 tarihinde vergi indirimleri ve ödeme ertelemeleri olmak üzere başka tedbirleri de kapsayan 100 milyar dolarlık ekonomik paketi açıkladı (www.bbc.com, 2000). İşletmelerin içinde bulunduğu kirizin ve işsiz kalacak çalışanların sorunlarını çözebilmek adına hükümetin daha uzun vadeli ekonomik paketi açıklaması gerekmektedir (Açıkgöz ve Günay, 2020: 524). Türkiye 18 Mart 2020 tarihinde vergi indirimleri ve ödeme ertelemeleri olmak üzere başka tedbirleri de kapsayan 100 milyar dolarlık ekonomik paketi

açıkladı (www.bbc.com, 2020). İşletmelerin içinde bulunduğu kirizin ve işsiz kalacak çalışanların sorunlarını çözebilmek adına hükümetin daha uzun vadeli ekonomik paketi açıklaması gerekmektedir (Açıkgöz, Günay: 2020: 524).

Türkiye 771.53 Milyar dolar gayri safii yurt içi hasılayla dünyanın en büyük 19. Ekonomisidir (www.databank.worldbank.org, 2020). 2019 yılında toplam ihracatı 180.839 milyar dolar iken ithalatı 210.343 milyar dolar, dış ticaret açığı ise 29.505 milyar dolara ulaşmıştır (www.ticaret.gov.tr, 2020).

Tablo:2'de ise, Türkiye'nin Meksika, Almanya, Fransa, İtalya ve İspanya için önemli ara mal tedarikçisi olduğu görülmektedir. Türkiye'nin üretiminde ara mal ithalatında ise Meksika ve Fransa'nın çok önemli olduğu görülmektedir. Bu veriler sonucunda Türkiye tedarik zincirinin ağırlıklı olarak Çin'e bağlı olmadığını ama nihai olarak diğer ülkelerin Covid-19 etkilendiğinden dolayı Türkiye'nin üretim sektörünün etkileneceği görülmektedir.

Tablo:3'te görüleceği üzere 2019 yılında Türkiye en çok ihracatı 16.618 milyar dolar ile Almanya, 11.279 milyar dolar ile İngiltere, 9.753 milyar dolar ile İtalya'ya 8.971 milyar dolar ile Amerika Birleşik Devletleri'ne, 8.139 milyar dolar ile İspanya'ya, 7.946 milyar dolar ile Fransa'ya, 5.762 milyar dolar ile Hollanda'ya, 4.464 milyar dolar ile İsrail'e ve 4.152 milyar dolar ile Rusya'ya yapmıştır.

Tablo:3 Türkiye'nin En Çok İhracat Yaptığı 10 Ülke

	Ülkeler	2019 yılı verileri	Toplam İhracata yüzdelik oranı
1	Almanya	16.618	9,30%
2	İngiltere	11.279	6,30%
3	Irak	10.224	5,70%
4	İtalya	9.753	5,40%
5	A.B.D.	8.971	5%

6	İspanya	8.139	4,50%
7	Fransa	7.946	4,40%
8	Hollanda	5.762	3,20%
9	İsrail	4.464	2,50%
10	Rusya Federasyonu	4.152	2,30%

KAYNAK: TÜİK (GTS), 2020.

Türkiye'nin en çok ithalat yaptığı ülkeler ise, 23.115 milyar dolar ile Rusya Federasyonu, 19.279 milyar dolar ile Almanya, 19.128 milyar dolar ile Çin, 11.847 milyar dolar ile ABD, 9.350 milyar dolar ile İtalya, 6.760 milyar dolar ile Fransa, 6.635 milyar dolar ile Hindistan, 5.777 milyar dolar ile Güney Kore, 5.638 milyar dolar İngiltere ve 4.446 milyar dolar ile İspanya'ya yapmıştır.

Tablo: 4 Türkiye'nin En Çok İthalat Yaptığı 10 Ülke

	Ülkeler	2019 yılı verileri	Toplam İthalata Yüzdeler oranı
1	Rusya Federasyonu	23.115	11%
2	Almanya	19.279	10%
3	Çin	19.128	9%
4	ABD	11.847	5,60%
5	İtalya	9.350	4,40%
6	Fransa	6.760	3,20%
7	Hindistan	6.635	3,10%
8	Güney Kore	5.777	2,70%
9	İngiltere	5.638	2,60%
10	İspanya	4.446	2,10%
KAYNAK: TÜİK (GTS)			

Covid-19 etkisini görebilmek için, 2019-2020 ihracat verileri Tablo:5'te karşılaştırılmıştır. İspanya ile olan ihracatımız -23% oran ile en sert düşüşün yaşandığı ülke olmuştur. İspanyanın ardından -15% İtalya, -%8,9 ile İngiltere olmuştur. Covid-19 nedeniyle Irak ve İran sınırlarında uygulanan karantina önemleri AB ülkelerinde yaşanan talep ve Pazar daralmaları ihracatımızın düşmesinin ana nedeni olmuştur (Ticaret Bakanlığı: 2020).

Tablo:5 2019-2020 Ocak-Mart İhracat Rakamları Değişimi

	Ülke Adı	OCAK -MART		Değişim
		2019	2020	
1	Almanya	4.235	4.036	-5%
2	İngiltere	2.745	2.525	-8,90%
3	İtalya	2.552	2.191	-15%
4	Irak	2.357	2.211	-7%
5	İspanya	2.251	1.778	-23%
6	A.B.D.	2.137	2.366	10%
7	Fransa	1.893	1.784	-6%
8	Hollanda	1.314	1.412	7%
9	İsrail	1.118	1.173	4%
10	Rusya Federasyonu	919	1.088	18%
	Toplam	21.521	20.564	-5%

KAYNAK: TÜİK (GTS), 2020.

Dünya genelinde düşen enerji ve petrol fiyatlarına rağmen Türkiye'nin ocak mart aylarında bir önceki yıla göre baz alınan 12 ülkede 18% bir artış yaşanmıştır. İthalat rakamları göze çarptığı zaman en çok Irak ile yapılan ithalatın arttığı bunun ardından en çok artışın ABD ile yapıldığı gözlemlenmiştir.

Tablo:6 2019-2020 Ocak-Mart İthalat Rakamları Değişimi

	Ülke Adı	OCAK-MART		Değişim Oranı
		2019	2020	
1	Rusya Federasyonu	5.419	5.176	-5%
2	Çin	4.331	5.019	15%
3	Almanya	4.396	4.921	12%
4	ABD	2.630	3.773	43%
5	İtalya	2.020	2.264	12%
6	İrak	154	1.836	110%
7	Fransa	1.520	1.647	8%
8	İsviçre	892	1.596	7,80%
9	Güney Kore	1.557	1.510	9,70%
10	İngiltere	1.260	1.509	19%
11	Hindistan	1.692	1.360	-20%
12	İspanya	1.013	1.171	15%
	GENEL TOPLAM	26.885	31.781	18%

KAYNAK: TÜİK GTS) 2020.

Türkiye 2018'den itibaren yıllık %13,7 oranla yüksek işsizlik ile mücadele etmektedir (www.tuik.gov.tr, 2020). Covid-19 etkisiyle, ekonomik zarara ya da kapanan işyerlerinin artması sonucu özellikle mavi yakalı çalışanlarda işten çıkarmaların artacağı öngörülmektedir. Bunun sonucunda, Türkiye'nin GSYİH düşüş ve çalışanlarda gelir kaybına neden olacaktır. Özellikle hizmet sektörlerinde yer alan turizm, otel, lokantacılık gibi sektörler salgının en çok hissedileceği sektörler arasında yer almaktadır (Bayar, 2020a). Bu sektörler haricindeki diğer sektörlerinde doğrudan ya da dolaylı etkileneceği

görülmektedir. Taymaz (2020) Covid-19 salgınının ve ekonomik politikalarının etkilerinin incelenmesi kapsamında sektörleri olmak üzere iki farklı gruba ayırmıştır;

Kısıtlanan sektörler: İdari tedbirler nedeniyle faaliyeti durdurulan veya büyük ölçüde azalan hava yolu taşımacılığı, konaklama, restoran, seyahat, perakende ticaret gibi sektörler

Diğer sektörler: Kısıtlanan sektörler dışından kalan diğer sektörler

Şekil 1'de belirtilen diyagram tekstil sektöründe kullanılan ara girdilerin ticaretini göstermektedir. Dairelerin büyüklüğü, ülkelerin dikkate alınan ticaret açısından büyüklüğünü yansıtır. Bağlantı oklarının kalınlığı ise iki ülke arasındaki ticaretin önemini göstermektedir. Dünya'da tekstil sektörü girdileri baz alındığı zaman, Çinin tüm küresel ticaret ve üretim ağının merkezinde olduğu anlaşılmaktadır. Bölgesel olarak incelendiği zaman İtalya'nın tekstil sektöründe Avrupa'nın, Çinin Asya'nın ve Amerika'nın Kuzey Amerika'nın merkezi olduğu sonuca varılmaktadır. Uyanık ve Celikel (2019) çalışmalarında Türkiye'nin en çok tekstil ihracatı yaptığı ülkelerin sırasıyla Almanya, İtalya, Bulgaristan, ABD olduğu sonucuna varmıştır. Şekil:1 incelendiği zaman Türkiye'nin ham madde tedarikliğini Çinden yaptığı ve bunu işleyip tekrar ihraç ettiği görülmektedir. İmalat sanayiinde üretim kapasitesi itibarıyla gıda üretiminin ardından tekstil sektörü gelmektedir (Uyanık, Celikel. 2019). Çinde ara mal ithalatında yaşanan sorunlar, Dünya talebinde yaşanan daralma Türkiye tekstil imalatında kapasite düşüşüne ve bunun sonucunda ihracatın düşmesi, işsizliğin artması gibi ekonomik sonuçlara etki edeceği görülmektedir.

3. TARTIŞMA ve SONUÇ

COVID-19 sonucunda, Ülke politikaların ve firmaların tepkileri nedeniyle ticaret sistemine kalıcı hasarlara neden olabilir. ABD'nin tüm ticaret ortaklarına (özellikle Çin'e) karşı devam eden ticaret savaşının ve COVID-19'un yol açması muhtemel tedarik zinciri aksamalarının birleşimi, tedarik zincirlerinin ülkelerine geri gönderilmesine yol açabilir.

Pandemi üretim sektöründe yeni sorunlarında beraberinde getirdi. Fabrikaların kapatılması ve insanların evlerinde oturmalarını sağlamak politikacıların istedikleri önlemler değildir. Salgın yayılmaya devam ettiği sürece işsizlik oranı artacak ve tedarik zincirine etkisi daha fazla olacaktır. Ülkeler bu süreçte ekonomiyi en az kayıpla atlattırmaya çalışırken, toplumun sağlığını göz ardı etmemeleri gerekmektedir.

Organizasyonların ana hedefi çalışanlarının sağlıklarını koruyabilmek ve mevcut düzenlerini pandemi ile mücadele kapsamında nasıl yürüteceklerinin bulmaları gerekmektedir. Firmalar Salgınla mücadele edebilmek için alternatif kaynaklar bulmaları gerekmektedir. Politikacıların ülke ekonomisini ayakta tutabilmesi için yaşanacak bu sorunların çözülebilmesi için sektörlerde destek paketleri hazırlamaları gerekecektir.

Türkiye'nin en çok ithalat yaptığı ülkeler ise, 23.115 milyar dolar ile Rusya Federasyonu, 19.279 milyar dolar ile Almanya, 19.128 milyar dolar ile Çin, 11.847 milyar dolar ile ABD, 9.350 milyar dolar ile İtalya, 6.760 milyar dolar ile Fransa, 6.635 milyar dolar ile Hindistan, 5.777 milyar dolar ile Güney Kore, 5.638 milyar dolar İngiltere ve 4.446 milyar dolar ile İspanya'ya yapmıştır. Covid-19 dış ticaretimize etkisinin dış ticaretimize olan etkisini analiz edebilmek için ihracat ve ithalat rakamlarının 2019 ve 2020 yılı ilk üç ay verilerinin karşılaştırılması yapılmıştır. İhracatımızda bir önceki yıla göre %5 bir düşüş yaşanmıştır. İspanya

ile olan ihracatımız -23% oran ile en sert düşüşün yaşandığı ülke olmuştur. İspanyanın ardından -15% İtalya, -%8,9 ile İngiltere olmuştur. Covid-19 nedeniyle Irak ve İran sınırlarında uygulanan karantina önemleri AB ülkelerinde yaşanan talep ve Pazar daralmaları ihracatımızın düşmesinin ana nedeni olmuştur. İthalatımızda ise %18 bir artış yaşanmıştır. Irak ile yapılan ithalatın artması yaşanan yükselişin önemli nedenlerinden biri olduğu sonucuna varılmıştır. Pandemiye küreselleşeme karşıtı bir gerekçe olarak yorumlamamız gerekiyor. Ucuz iş gücü nedeniyle çok uluslu firmaların Çine olan bağımlılığın Dünya tedarik zincirine çok büyük sorunlar açtığı ve açacağı görülmektedir. Doğru stratejiler kullanılarak çok uluslu firmaların Türkiye’de üretim yapmaları sağlanabilirse mevcut krizi fırsata çevrilmiş olacaktır.

KAYNAKÇA

- Açıkgöz Ö. ve Günay A. (2020). “The early impact of the Covid-19 pandemic on the global and Turkish economy”, *Turkish Journal of Medical Sciences* 50:520-526
- Baldwin R. Tomiura E. (2020). Thinking ahead about the trade impact of COVID-19
- Bayar, A. A., Ö. Günçavdı ve H. Levent (2020a). Covid-19 salgınının Türkiye’de gelir dağılımına etkisi ve mevcut politika seçenekleri. İstanbul Politik Araştırmalar Enstitüsü, Politika Raporu, İstanbul. <https://www.istanpol.org/post/covid-19-salgınının-türkiye-de-gelir-dağılımına-etkisi-ve-mevcut-politika-seçenekleri>
- Bems, R, R C Johnson and K M Yi (2010), “Demand spillovers and the collapse of trade in the global recession”, *IMF Economic Review* 58(2): 295-326. <https://www.economist.com/international/2020/02/15/the-new-coronavirus-could-have-a-lasting-impact-on-global-supply-chains>.

- Crowley, M and X Luo (2011). "Understanding the Great Trade Collapse of 2008-09 and the subsequent trade recovery", *Economic Perspectives* 35(2): 44.
- Eaton, J, S Kortum, B Neiman and J Romalis (2016). "Trade and the global recession", *American Economic Review* 106(11): 3401-38.
- Uyanik S. ve Çelikel D. C. (2019). "Türk Tekstil Endüstrisi Genel Durumu", *Teknik Bilimler Dergisi*: 9(1): 39
- Taymaz, E. (2020). "COVID-19 tedbirlerinin Türkiye ekonomisine etkisi ve çözüm önerileri. <https://sarkac.org/2020/04/covid19-tedbirlerinin-turkiye-ekonomisine-etkisi-cozum-onerileri/>
- Türkiye İstatistik Kurumu. Ekonomik Fiyat Güven Endeksi, Nisan 2020; 22 Nisan 2020
- Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası, <https://www.tcmb.gov.tr> (Erişim 25.Mayıs.2020)
- Türkiye Cumhuriyeti Ticaret Bakanlığı, <https://ticaret.gov.tr/haberler/2020-yili-mart-ayi-dis-ticaret-ticaret-esnaf-ve-kooperatif-verileri> (Erişim 28.Mayıs.2020)
- United Nations Conference on Trade and Development. (2020). The Covid-19 Shock to Developing Countries: Towards a "whatever it takes" programme for the two-thirds of the world's population being left behind. Geneva, Switzerland; March 2020.
- World Bank (2018). World Bank Open Data: Population, total <https://data.worldbank.org> [accessed15 Haziran 2020].
- Zavacka, V. (2012). "The bullwhip effect and the Great Trade Collapse", ERBD Working Paper No. 148.

<https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-52114495>

<https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-52114495>

<https://www.bloomberght.com/oece-turkiye-nin-2019-ve-2020-buyume-tahminlerini-yukseltti-2238520>

https://databank.worldbank.org/views/reports/reportwidget.aspx?Report_Name=CountryProfile&Id=b450fd57&tbar=y&dd=y&inf=n&zm=n&country=TUR

<https://www.economist.com/finance-and-economics/2020/02/22/covid-19-presents-economic-policymakers-with-a-new-sort-of-threat?cid1=cust/ednew/n/bl/n/2020/02/29n/owned/n/n/nwl/n/n/E/415278/n>

<https://www.nasdaq.com/articles/japanese-market-fails-to-sustain-initial-gains-2020-03-18>

<https://www.oecdilibrary.org/docserver/7969896ben.pdf?expires=1589879298&id=id&accname=guest&checksum=8DFDC0797CEA3D907AE9F681F75D139C>

<https://ticaret.gov.tr/istatistikler/dis-ticaret-istatistikleri/dis-ticaret-statistikleri-2019-2020-ocak-mart-donemi-genel-ticaret-sistemi>

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

The outbreak of Covid-19 (Coronavirus), which first appeared in Wuhan, China and recently spread all over the world, is causing deep concern around the world, with pressure on international markets, high case numbers and death rates. The outbreak caused economic fluctuations around the world, causing countries to take urgent measures.

If the pandemic is to bring new formations in our political, social and economic lives in the future, it will have to be questioned in its cities with a population of more than 30 million. Our collective lifestyle will turn into more traditional structure. Individualism that increases with modernization will growth because of the effect of Covid 19 and will become a threat for nation states. Religious formations will change due to individualization. Multi-storey buildings and crowded cities will lose their pace of development, apartment life will become controversial because of life safety. After the Industrial Revolution, crowded cities will lose their importance and the social life, which is clean, healthy and hygiene, will become valuable. Authority pressure will start to increase in countries due to security measures. The future of the health sector the personal and professional rights of professionals values such as ethical rights and the right to refuse medical treatment to sustain life, as well as the establishment of hospitals for untreated diseases will soon be new topics of discussion.

The Countries with the most cases of COVID-19 include China, France, United Kingdom, Japan, the United States and Germany. These countries constitute for 57% of the world's Gross Domestic Product and 63% of its production and 38% of its exports. Supply disruptions and demand shocks in these countries will cause global reactions. The contraction demand in the six countries will significantly slow World Trade. As global giants are at the center of international supply chains, they provide significant input to each other and to third countries. The coronavirus epidemic, which seriously affects the global supply chains, has negatively affected the economies of the country in many ways due to the disruptions in the supply chains

The spread of Covid-19 across the global world will gradually result in large economic depopulation. Airlines and tourism are among the first sectors to be affected due to reduced travel. The decrease in consumption will cause losses and bankruptcy in the production sector. As a result, the unemployment rate will rise. The governments will need to cut interest rates to increase investment and domestic spending to rise. With the impact of the global world, declining demand across the globe will also cause countries economies to be affected by

the domino effect (World Bank, 2018). 2013 World Bank report stated that a severe outbreak would have the equivalent effect of a global war. It was stated at the United Nations Trade Conference that Covid-19 will have an impact of nearly 2 trillion dollars (United Nation Conference, 2018).

In this context, this study aimed to examine the impact of the pandemic on Turkey's supply chain by evaluating the world and Turkey based on the data described.

Method: This study is a review article that analyzes the impact of the epidemic in the world economy and Turkey's supply chain using existing reports.

Findings (Results): The pandemic has a very serious impact on the workforce, customers, on every single ring in the supply chain and on financial markets. It is not known how long this global crisis will continue since there is no clear information about when the pandemic will end. With Covid-19, International firms realised that dependence on China in the supply chain of international firms poses huge problems. If Turkey can overcome the pandemic effect in a short time, it can turn the global crisis into an opportunity and make investments in Turkey with the right strategies.

Conclusion and Discussion

As a result of COVID-19, the country could cause permanent damage to the trading system due to the reactions of policies and firms. The combination of the ongoing trade war against all US trade partners (especially China) and the supply chain disruptions likely to be caused by COVID-19 can cause major disruptions in the supply chains of countries

The pandemic brought new problems in the manufacturing sector Closing factories and making people sit in their homes are not the measures politicians want As long as the epidemic continues to spread, the unemployment rate will rise and its impact on the supply chain will be greater. The main goal of the organizations is to protect the health of their employees and to find out how to carry out their current arrangements in the context of combating the pandemic Firms need to find alternative sources to overcome the epidemic. Politicians will need to prepare support packages for companies to solve these problems in order to keep the country's economy afloat.

Covid-19 comparison of export and import data for the first three months of 2019 and 2020 has been made to analyze the impact on Turkish Foreign Trade. Our exports were down 5% compared to the previous year. Our exports with Spain -23% rate has been the country experiencing the hardest decline. After Spain -15% Italy and -8.9% England were the countries with the most drops.

Turkey's top exporting countries are 23.115 billion dollars with the Russian Federation, 19.279 billion dollars Germany, 19.128 billion dollars with China, the United States 11.847 billion dollars, Italy with 9.350 billion dollars, with \$ 6.760 billion in France, 6.635 billion dollars with India, 5.777 billion dollars with South Korea, Great Britain, with 5.638 billion dollars and Spain 4.446 billion dollars. Covid-19 due to the importance of quarantine at the borders of Iraq and Iran demand and market contraction in EU countries has been the main reason for the decline of our exports. Our imports increased by 18%.